

Урум Н. С.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри

трудового навчання

Ізмаїльського державного

гуманітарного університету

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ В УЧНІВ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВ'Я ЗБЕРЕЖЕННЯ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ ПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті конкретизовано деякі теоретичні положення, що слугують підґрунтям розробки продуктивних технологій підготовки педагогів в аспекті компетентного формування у дітей здорового способу життя. Обґрунтовано, що педагогічна технологія підготовки майбутніх вчителів до формування у школярів здорового способу життя є динамічною системою, яка охоплює усі ланки процесу навчання: мету, зміст, методи, засоби і має спрямованість на попередження неуспішності при виконанні навчальної програми, формування професійно-педагогічних умінь та навичок, розвиток пізнавальних інтересів, покращення мотивації навчання, виховання особистісних якостей майбутнього вчителя.

Ключові слова: *здоровий спосіб життя, технології, підготовка майбутніх учителів.*

В статтє конкретизированы некоторые теоретические положения, которые служат почвой для разработки производительных технологий подготовки педагогов в аспекте компетентного формирования у детей здорового образа жизни. Обоснованно, что педагогическая технология подготовки будущих учителей к формированию у школьников здорового образа жизни является динамической системой, которая охватывает все звенья процесса обучения: цель, содержание, методы, средства, и имеет направленность на предупреждение неуспеваемости при выполнении учебной программы, формирования профессионально педагогических умений и навыков, развитие познавательных интересов, улучшения мотивации обучения, воспитания личностных качеств будущего учителя.

Ключевые слова: *здоровый образ жизни, технологии, подготовка будущих учителей.*

In the article some theoretical statements which are the base of productive technologies development of teacher's preparation in the aspect of competent forming of child's healthy way of life. It is grounded that pedagogical technology of the future teachers' training for the forming of pupils' healthy way of life which is a dynamic system that includes all links of studying process: the aim, the context, methods, means and it has the direction to the premonition of underachievements during syllabus completion, forming of professional and pedagogical skills and abilities, the development of cognitive interests, making better studying motivation, the upbringing of future teacher personal qualities.

Key words: *healthy way of life, technology, future teachers' training.*

У сучасних умовах розвитку освіти важливими стають не тільки отримані знання, але й здатність до перетворення навчальної інформації, розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу студентів, задля максимального наближення змісту навчання до майбутньої професійної діяльності.

Завданням вищої школи є підготовка фахівців, спроможних до усвідомленого суспільного вибору, використання досягнень науково-технічного прогресу, самостійного і творчого виконання своїх професійних обов'язків. Такий підхід вимагає вдосконалення змісту, форм і методів, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, розробки у вищій школі нових підходів до його організації.

Сучасні уявлення про особистість майбутнього педагога насамперед відбиваються у цільових настановах і закріплюються у державних стандартах професійної освіти. Поширення інноваційних процесів в освітньому середовищі є суттєвим рушійним фактором формування нових поглядів на професійну педагогічну підготовку, про що свідчать і численні публікації в науково-педагогічних виданнях. Однак, попри широкий спектр досліджень щодо виокремлення загальнопедагогічних аспектів сучасних педагогічних технологій (М. Кларін, В. Монахов, Г. Селевко, С. Сисоєва), технологій професійного навчання (О. Міщенко, О. Паскаль, Н. Печенюк, В. Слоцьонін, Н. Гализіна, Л. Хихловський), досі не охарактеризовано технологію підготовки майбутніх учителів щодо виховання в учнів цінностей здов'язбереження.

Мета статті – конкретизувати деякі теоретичні положення, що слугують підґрунтям розробки продуктивних технологій підготовки педагогів в аспекті компетентного формування у дітей здорового способу життя. Зауважимо, що проблема формування нової генерації педагогів потребує глибоких перетворень у сфері підготовки педагогічних кадрів, оскільки вона пов'язана з перспективним розвитком суспільства в цілому. Необхідність реформування системи підготовки майбутнього вчителя передбачає, насамперед, вивчення закономірностей формування особистості педагога, його професіоналізму,

шляхів створення технологізованих систем навчання.

Узагальнювальний аналіз публікацій напрацювань дослідників (І. Богданова, В. Ларіна, Н. Романенко та ін.) з проблематики педагогічної інноватики дає підстави стверджувати, що масовішими є інноваційні пошуки на технологічному рівні через так звані «інновації-модернізації», тобто створення гнучких методів, форм, засобів професійної педагогічної підготовки.

Відмова від пріоритету знань студентів у чистому вигляді та перенесення уваги на розвиток здібностей особистості, вироблення практичних умінь та навичок ставлять нові вимоги до системи організації і проведення навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти. Таким чином, удосконалення якості підготовки вчителя нині знаходиться у прямій залежності від процесу модернізації освіти, впровадження у практику вищої школи інноваційних педагогічних технологій.

Так, В. Безпалько розглядає трансформацію педагогічних технологій в історії педагогіки на основі виділення «педагогічних епох», підкреслюючи, що кожна наступна технологія ніби асоціюється з попередньою, збагачуючись, набуваючи при цьому нових якостей, властивостей, особливостей, завдяки чому праця педагога стає ефективнішою [1].

Виходячи з цього, технологічний підхід у світовій педагогічній практиці розглядається як альтернативний традиційному, в основі якого лежить отримання готових знань та їх репродуктивне засвоєння, а елементи технологізації зустрічаються в системах навчання більшості визначних зарубіжних і вітчизняних педагогів.

Зауважимо, що поняття «методика» та «технологія навчання» мають суттєві відмінності. Згідно з основами педагогіки, методика навчального предмету – це педагогічна наука, що досліджує закономірності навчання певного навчального предмету. Предметом методики є процес навчання тієї чи тієї науки чи мистецтва. Завдання методики як науки – дослідити закономірні зв'язки між трьома сторонами навчання (навчальний предмет, діяльність учителя, діяльність учнів) і на основі пізнаних закономірностей розробити вимоги до навчального предмету, викладання та учіння.

За визначенням В. Монахова [5], методика, переважно, – це сукупність рекомендацій з організації та проведення навчального процесу. Натомість, педагогічну технологію характеризують два принципові аспекти: гарантованість кінцевого результату і проектування майбутнього навчального процесу. Отже, педагогічна технологія – це впорядкована система процедур, обов'язкове виконання яких приведе до досягнення певного запланованого результату; набір процедур, що поновлюють професійну діяльність учителя і гарантують кінцевий планований результат.

Підкреслимо, що проблема технологізації навчально-виховного процесу була і залишається актуальною в усі періоди розвитку суспільства. Особлива

увага їй надається на сучасному етапі. Значущу роль на шляху України до європейської та світової інтеграції відведено саме впровадженню в систему освіти педагогічних технологій, оскільки «...своя технологія є не тільки у виробництві, але й у формуванні ідей, у будь-якій розумовій і духовній роботі» [6]. Технологічних рис педагогічний процес набуває, насамперед, за умови діагностичної постановки цілей, яка визначає формування еталонів для оцінки результатів, створення позитивної мотивації навчання, індивідуального темпу просування тощо. Таким чином, створюється базова технологічна модель навчальної діяльності, орієнтована на гарантоване досягнення запланованих результатів.

Реалізація технологічного підходу спрямована, насамперед, на досягнення конкретної мети, яка має бути діагностичною, на відміну від існуючих декларативних. Створення на основі конкретних діагностичних цілей чіткої системи організації та здійснення процесу навчання дозволяє підкреслити його технологічний характер та безпосереднє наближення до параметрів педагогічної технології.

Аналіз наукових джерел свідчить про зростання інтересу дослідників до проблеми застосування технологічного підходу у професійній підготовці у вищій школі, який проявляється, передусім, у значній кількості науково-педагогічних досліджень щодо пошуку відповідних оптимальних моделей. Якщо орієнтуватися на певний аспект професійної діяльності педагога (наприклад, здоров'язберігальних цінностей), то вирішення проблеми розробки педагогічної технології підготовки майбутніх учителів до формування в учнів здорового способу життя потребує, насамперед, проведення логіко-семантичного аналізу поняття «технологія».

Проведений нами аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми розробки та впровадження педагогічної технології показав, що єдиного тлумачення цього поняття на сьогодні немає.

Як відомо, слово «технологія» у перекладі з грецького означає «мистецтво, майстерність, уміння». Технологія як процес є керованою системою з передбачуваним результатом. Таким чином, у широкому розумінні технологія – це розробка визначеної ідеї.

Поняття «технологія в освіті» мірою розвитку трансформувалося в стійке словосполучення «освітня технологія» – напрям зарубіжної педагогіки, що мав на меті підвищення ефективності освітнього процесу, гарантоване досягнення запланованих результатів навчання. Додамо, що термін «освітня технологія» вживається досить широко: побудова освітньої галузі, напрям у педагогіці, технологічно розроблена навчальна чи виховна система, система роботи певного вчителя. Іноді зустрічається ототожнення понять «технологія навчання» і «технологія у навчанні» (застосування різних технічних засобів навчання); «технологія навчання» і «методика навчання» (учіння про методи навчання), що є вужчим поняттям [2].

На сьогодні в педагогічній науці існують різні підходи до тлумачення поняття «педагогічна технологія».

Так, за характеристикою Н. Тализіної, педагогічна технологія є впровадженням у педагогіку системного способу мислення, який можна ще

назвати «систематизацією освіти». На її думку та думку інших зарубіжних учених, розуміння «педагогічної технології» містить пошуки способів «максимального підвищення педагогічних результатів шляхом аналізу, відбору, конструювання усіх компонентів (педагогічного процесу) та їх взаємозв'язків» [10].

На думку М. Кларіна, технологічний підхід в педагогіці – одна з метафор педагогічної свідомості, яка утверджується завдяки дуже суттєвій цінності раціоналістичного, технократичного науково-педагогічного підходу – забезпечення високої ефективності навчально-пізнавальної діяльності, досягнення гарантованого результату всіма суб'єктами педагогічної взаємодії [6].

Згідно із міркуваннями В. Безпалька, «... педагогічна технологія – це проект відповідної педагогічної системи, який реалізується на практиці.., а системний підхід лежить в основі будь-якої педагогічної технології, відтворюваність і планована ефективність якої цілком залежать від її системності і структурованості» [1]. Дослідник небезпідставно вважає, що будь-яка система може бути або технологією, або мистецтвом. Мистецтво засноване на інтуїції, технологія – на науці. З мистецтва все починається, технологією – закінчується, щоб потім все розпочати спочатку.

У педагогічній технології, як зазначає В. Безпалько, центральною є проблема визначення мети: а) діагностичне цілепокладання і контроль якості засвоєння; б) цілісний розвиток особистості. Щодо цілепокладання, то педагогічна технологія характеризується принципом діагностичної цілеспрямованості, який означає визначення такої мети навчання і виховання, що допускає об'єктивний контроль ступеня її досягнення [1].

Таким чином, аналіз педагогічної літератури з проблеми теорії, розробки та впровадження педагогічних технологій, показав існування великого розмаїття підходів до тлумачення самого поняття «педагогічна технологія». Спираючись на дослідження С. Сисоєвої [9], ми конкретизували підходи до визначення зазначеного поняття. Педагогічна технологія різними вченими здебільшого розглядається як:

- наука (А. Нісімчук, О. Падалка, Г. Селевко, Н. Тализіна, О. Шпак);
- педагогічна система (В. Безпалько, В. Євдокимов, Д. Чернилевський);
- система знань (В. Генєцинський, Т. Назарова, В. Онищук, О. Падалка, Ю. Турчанінова, О. Шпак, Британський Національний центр програмованого навчання);
- освітній (навчально-виховний) процес (Л. Зеліско, М. Кларін, О. Коваленко, М. Чошанов);
- раціональний спосіб досягнення свідомо сформульованої освітньої (навчально-виховної) мети (І. Волков, М. Вулкан, І. Лернер, Б. Лихачов, Н. Стяглик, Британська Рада з педагогічної технології);
- засіб оптимізації і модернізації освітнього процесу (М. Кларін, Ф. Янушкевич);
- інтегративний підхід в освіті (П. Мітчелл, Д. Фінн);
- системно-діяльнісний підхід до освітнього (навчального) процесу (С. Змеєв, Н. Кузьміна, П. Мітчелл, І. Прокопенко, П. Самойленко,

Ф. Фрадкін, Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США, ЮНЕСКО);

- мистецтво педагога (В. Євдокимов, І. Прокопенко, В. Щепель);
- педагогічна технологія як модель (П. Сікорський, В. Ченців).

Ми виходили з розуміння педагогічної технології як впровадження у педагогіку системного способу мислення, проекту певної моделі педагогічної системи, реалізованої на практиці. Це дозволяє конкретизувати змістове навантаження означеного поняття. Отже, педагогічна технологія – це процес створення адекватної потребам і можливостям особистості та суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи спеціалізації, особистісного і професійного розвитку й саморозвитку людини в освітній установі, яка завдяки упорядкованим професійним діям педагога при оптимальності ресурсів і зусиль усіх учасників освітнього процесу гарантовано забезпечує ефективну реалізацію чітко визначеної освітньої мети.

Нами була врахована думка Г. Селевка про те, що поняття «педагогічна технологія» функціонує і в якості науки, яка досліджує найраціональніші шляхи навчання; і в якості системи способів, принципів та регуляторів, що застосовуються у навчанні; і в якості реального процесу навчання. Тому педагогічна технологія може бути представлена трьома аспектами:

- науковим – як частина педагогічної науки, що вивчає та розробляє цілі, зміст та методи навчання та проектує педагогічні процеси;
- процесуально-описовим – як опис або алгоритм процесу, сукупність цілей, змісту, методів та засобів для досягнення запланованих результатів навчання;
- процесуально-діяльнісним – здійснення технологічного (педагогічного) процесу, функціонування усіх особистісних, інструментальних та методологічних педагогічних засобів [6].

Узагальнювальний попередній аналіз термінологічного окреслення поняття «педагогічна технологія» уможливорює виокремлення його основних критеріальних ознак, яким, на думку Г. Селевка, має відповідати будь-яка педагогічна технологія:

1) концептуальність (кожній технології має бути притаманна опора на певну наукову концепцію, що містить філософське, дидактичне та соціально-педагогічне досягнення цілей);

2) системність (полягає у систематичному і послідовному втіленні в практику наперед спроектованого навчально-виховного процесу з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти; у педагогічній технології мають простежуватися всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок його частин, цілісність);

3) керованість (передбачається можливість діагностики досягнення цілей планування процесу);

4) ефективність (технологія має вибиратися відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту);

5) відтворювальність (можливість застосування педагогічних технологій в інших однотипних освітніх закладах іншими суб'єктами) [6].

Керуючись тим, що одним з критеріїв будь-якої педагогічної технології [9] виступає системність, в основу розробки технології підготовки студентів саме до формування в учнів здорового способу життя було покладено системний підхід.

Зауважимо, що підготовка вчителя початкових класів до формування в учнів здорового способу життя повинна розглядатися як цілісна, багатостороння динамічна система, яка існує у відповідності з метою, завданнями і принципами підготовки фахівців. При цьому ефективність системи підготовки вчителя такого фаху визначається ступенем її відповідності вимогам суспільства, структурі і змісту освітньої підготовки сучасного вчителя, оптимальною відповідністю професіограмі вчителя тощо. Зокрема, В. Сластенін зазначає, що «професіограма вчителя повинна містити певного розуміння паспорт спеціальності, її кваліфікаційну характеристику, тобто визначати обсяг і науково обґрунтоване співвідношення суспільних, спеціальних і психолого-педагогічних знань, а також програму педагогічних і методичних вмінь і навичок, які необхідні майбутньому вчителю» [8].

На сьогодні в наукових дослідженнях системний підхід широко застосовується як спосіб вивчення, аналізу й узагальнення педагогічних фактів і явищ у діалектичному процесі пізнання.

У філософському розумінні системний підхід означає формування системного погляду на світ, який бере за основу ідеї цілісності, складної організованості досліджуваних об'єктів та їхньої внутрішньої активності й динамізму. Ці ідеї започатковані системним підходом з діалектико-матеріалістичної картини світу і означають певний розвиток як філософського розуміння дійсності, так і принципів його пізнання.

Водночас підкреслимо таке: аналіз наукової літератури показав, що термін «система» використовується в різних значеннях. Так, під системою іноді розуміють сукупність предметів, іноді форму, вид тощо. Український педагогічний словник дає таке тлумачення: «Система – це комплекс елементів, що знаходяться у взаємодії, це різноманіття об'єктів разом з відношеннями між об'єктами та їх атрибутами» [2]. Тоді як системний підхід трактується як «напрямок у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем» [2].

Системний підхід у педагогіці спрямований на розкриття цілісності

педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язку та зведення їх у єдину теоретичну картину. Так, як систему можна розглядати будь-яку пізнавальну діяльність, а її складниками будуть сам суб'єкт пізнання (особистість), процес пізнання, продукт пізнання, мета, умови, в яких вона перебуває, то, складниками системи – підсистеми – можна розглядати як самостійні системи.

Отже, системний підхід – це важливий методологічний засіб наукового пізнання. Саме він дає змогу здійснити поділ складних явищ дійсності на частини або елементи, визначити способи організації окремих частин (елементів) системи в єдине ціле, взаємопідпорядкувати елементи системи і їх взаємодію. Саме він реалізує на практиці принцип цілісного розгляду явищ у взаємозв'язку.

Згідно з цим підходом технологія підготовки студентів до формування в учнів здорового способу життя розглядається нами як цілісна система, компонентами якої є мета, зміст, методи, засоби, форми і результати навчання. Вважаємо, що компоненти системи взаємопов'язані та взаємообумовлені, тому зміна одного чи кількох компонентів може вплинути на характер усієї системи підготовки майбутніх спеціалістів.

Т. Ільїна зазначає, що системи поділяються на відкриті й закриті. Закритою вважається така, складники якої не зазнають ніяких змін, вона не передає і не приймає ніякої енергії (теплової, інформаційної тощо). Відкритою ж системою може вважатися та, у якій спостерігаємо обмін матерією, енергією або інформацією між системою і оточувальним середовищем [3].

На нашу думку, система підготовки студентів до формування в учнів здорового способу життя є відкритою системою, яка характеризується впорядкованістю та організацією. Її елементи чітко виділені, а також визначено відношення і зв'язки між ними. Функціонування цієї системи має на меті розв'язання певних навчально-освітніх завдань підготовки майбутнього вчителя до формування у школярів ціннісного ставлення до здорового способу життя.

Вважаємо, що системний підхід до організації навчання студентів технології підготовки до формування в учнів здорового способу життя містить аналіз вихідних умов (мети навчання, складу студентських груп, змісту програми курсу тощо); розробку навчальних матеріалів та технологію їх використання з наступною перевіркою і внесенням необхідних коректив; заключну перевірку й оцінку.

Взявши за основу узагальнювальну схему етапів розробки проекту будь-

якої педагогічної технології, запропоновану В.Безпалько [1], нами було визначено такі етапи розробки технології підготовки студентів до формування в учнів здорового способу життя:

I – аналіз педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкової школи;

II – визначення змісту спецкурсу з урахуванням дидактичних вимог;

III – вибір організаційних форм навчання, найсприятливіших для реалізації визначеного навчального процесу;

IV – розробка структури і змісту занять спецкурсу;

V – розробка контрольних матеріалів для проведення об'єктивного контролю за якістю засвоєння студентами теоретичних знань, практичних умінь та навичок, що відповідають цілям навчання і критеріям оцінки рівня засвоєння;

VI – апробація на практиці розробленої технології підготовки студентів до формування в учнів здорового способу життя, перевірка її результативності та відповідну корекцію.

Зауважимо, що найсуттєвішими аргументами на користь використання педагогічних технологій у підготовці майбутніх учителів, зокрема вчителів початкових класів, до формування в учнів здорового способу життя, на наш погляд, є визначення кінцевого продукту. В умовах професійної підготовки – це особистість майбутнього вчителя, яка вільно володіє системою знань, професійних умінь і навичок та здатна до рефлексії. У цьому зв'язку увагу привертає судження А.Гуторової щодо технології навчання як науково обґрунтованої системи побудови, організації і практичної реалізації процесу навчання у структурі певної педагогічної системи. Це означає спосіб реалізації змісту освіти, передбаченого навчальними програмами, системою методів, форм та засобів навчання в напрямку ефективного забезпечення діагностичних цілей. Зміст навчання при цьому виступає як склад, структура, навчальна інформація, комплекс навчальних задач, завдань і вправ, які забезпечують формування професійних і навчальних навичок і вмінь, накопичення досвіду професійної діяльності. Технологія навчання – це те, що характеризує навчальний процес і є керівництвом для досягнення поставлених цілей. Вона передбачає визначення таких дидактичних підходів, які перетворюють навчання в організований процес із гарантованим результатом.

Проведений аналіз наукових джерел дав можливість уточнити зміст поняття «педагогічна технологія» та сформулювати його тлумачення у такому вигляді: спеціально створений, адекватний до потреб та можливостей особистості та суспільства процес активного засвоєння теоретичних знань і практичних умінь упорядкованою організаційно упорядкованою раціональною

діяльності, яка спрямована на гарантоване досягнення запланованого результату.

Отже, педагогічна технологія підготовки майбутніх вчителів до формування у школярів здорового способу життя є динамічною системою, яка охоплює усі ланки процесу навчання: мету, зміст, методи, засоби і має спрямованість на попередження неуспішності при виконанні навчальної програми, формування професійно-педагогічних умінь та навичок, розвиток пізнавальних інтересів, покращення мотивації навчання, виховання особистісних якостей майбутнього вчителя.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо з розробкою інтерактивних шляхів і засобів утілення у чинний процес навчання студентів теоретично обґрунтованої технології їхньої підготовки до формування у молодших школярів здорового способу життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беспалько В. П. Системно-методологическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов / В. П. Беспалько, Ю. Г. Татур. – М. : Высшая школа, 1989. – 144 с.
 2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
 3. Ильина Т. А. О применении системного подхода к вопросам организации обучения в зарубежной педагогике / Т. А. Ильина // Советская педагогика, 1973. – № 3. – С. 127–136.
 4. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 78 с.
 5. Монахов В. М. Технологические основы конструирования и проектирования учебного процесса / В. М. Монахов. – Волгоград : Перемена, 1995. – 94 с.
 6. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
 7. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: проблеми, пошуки, перспективні впровадження / С. О. Сисоєва // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 6. – С. 15–27.
 8. Слостенин В. А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя / В. А. Слостенин, А. И. Мищенко // Советская педагогика. – 1991. – № 10. – С. 79–84.
 9. Паскаль О. В. Технології соціально-педагогічної діяльності : навч. пос. / О. В. Паскаль. – Харків : Бурун-книга, 2011 – 288 с.
- Талызина Н. Ф. Пути разработки профиля специалиста / Н. Ф. Талызина, Н. Г. Печенюк, Л. Б. Хихловский ; под ред. Н.Ф. Талызиной. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – 176 с.